ing the plot's boundary (?), late 17th – first half of the 18th-century stone paving, the remains of second half of the 17th-century and second half of the 18th-century wood frame buildings (Fig. 2); at a depth of 60–70 cm under the street's SW shoulder in front of Tomo St. 14, the partially destroyed foundations of two 19th – mid-20th-century buildings; the carriageway from Didžiosios Vandens Street to Daržų Street, 1.45–2 m thick, late 16th–20th-century cultural layers; and the SW part of Vežėjų Street, late 18th – mid-20th-century structures: the remains of a storage (?) box, late 18th–19th-century stone paving (Fig. 3), and mid-19th – mid-20th-century building foundations.

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – tirtos perkasos; 2 – kitu leidimu vykdytų detaliųjų tyrimų vietos (T. Ivanauskas); 3 – plotas, kuriame prieš pradedant tyrimus atlikti žvalgymai (R. Kraniauskas, M. Petkus ir D. Balsas). T. Ivanausko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – trenches; 2 – sites excavated under another permit (Ivanauskas); 3 – area surveyed prior to the excavation (Kraniauskas, Petkus, Balsas).

Tomas Ivanauskas

Sklypų Aukštojoje gatvėje, Daržų gatvėje 18, Sukilėlių gatvėje 15 ir Tomo gatvėje 2A, 2B, 6 aplinka

2021 m. balandžio–lapkričio mėnesiais vyko detalieji tyrimai Klaipėdoje, Aukštojoje gatvėje, pastato Daržų g. 18 kieme, teritorijoje į ŠV nuo Sukilėlių ir Daržų gatvės sankirtos bei aplink sklypus Tomo g. 2A, 2B ir 6. Tyrimai vykdyti naujai suplanuotų inžinerinių tinklų vietose, įgyvendinant anksčiau tiestų inžinerinių tinklų iškėlimo iš sklypų Tomo g. 2A, 2B ir 6 statybos zonos projektą. Numatytų inžinerinių (lietaus ir buitinių nuotekų, šiluminės trasos, drenažo ir dujotiekio) tinklų vietose buvo atliekami detalieji tyrimai, kurių metu tirtos 28 perkasos iki projektinio 2,5–2,7 m gylio bei 3 perkasos iki įžemio. Iš viso tirta 31 perkasa (nuo 1 iki 2 m pločio ir nuo 3 m iki 28,5 m ilgio), bendras 325,68 m^2 plotas (1 pav.).

Tyrimai vykdyti senosios Dangės vagos aplinkoje ir jos vietoje. Dalis tyrimų vyko į PV ir PR nuo dabartinių sklypų Tomo g. 2A, 2B ir 6, istorinio Klaipėdos miesto PR dalyje, dešiniajame senosios upės vagos krante, tuometinio miesto pakraštyje bei upės kairiajame krante – istorinėje Frydricho priemiesčio teritorijoje. Taip pat tirta prie dabartinių Sukilėlių ir Daržų gatvės sankirtos, kuri iki 1705 m. buvo susijusi su pilimi, jos gynybiniais įtvirtinimais. Šių objektų gretimybės sąlygojo vietovės vystymosi raidą, kitaip tariant, greta pilies jos funkcionavimo laikotarpiu tam tikru atstumu nebuvo leidžiama statyti civilinės paskirties pastatų, o teritorija šalia Dangės senvagės intensyviau pradėta naudoti tik ją užpylus, kai atsirado galimybė plėsti sklypus. XVIII a. užpylus senąjį gynybinį griovį ir upės senvagę, pradėta for-

2 pav. Radiniai: 1 – 5 centų 1863 m. Napoleono III moneta; 2 – paauksuota saga su užrašu „TREBLE GILT"; 3 – paauksuotas (galbūt auksinis) juvelyrinis dirbinys – diržo sagtis (?); 4 – paauksuota žalvarinė (galbūt auksinė) sagtis. T. Ivanausko nuotr.

Fig. 2. Finds: 1 – the 1863 Napoleon III 5 centimes; 2 – the gilded button with the inscription: TREBLE GILT; 3 – the ornate gilded (?) (possibly gold) belt buckle (?); 4 – the gilded (?) brass (possibly gold) buckle.

muoti dabartinė Sukilėlių gatvė, anuomet vadinta *Graben Strasse,* tuo pačiu laikotarpiu pradėta formuoti ir gretima dabar neišlikusi Skutėjų gatvė.

Teritorijoje anksčiau vyko gana daug archeologinių tyrimų. 1980–1994 m. J. Genys vykdė archeologinius tyrimus sklype Daržų g. 13, kur fiksuotas apie 2 m storio XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis su to paties laikotarpio mūrinių pastatų liekanomis (*ATL 1994 ir 1995 metais*, 1996, p. 246). 1985–1986 m. R. Sprainaitis vykdė žvalgomuosius tyrimus sklypuose Tomo g. 2A, 2B, 6 ir jų aplinkoje. Tyrimų metu aptikti XVII–XIX a. kultūriniai sluoksniai su ankstesnio užstatymo fragmentais. 2007 m. Skerdėjų g. 2, 6, 8 detaliuosius tyrimus vykdžiusi R. Songailaitė ištyrė 947 m^2 plotą (5 perkasos), kuriame po supiltiniais sluoksniais fiksuotas 1–1,6 m storio XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis su ankstesnių pastatų liekanomis (*ATL 2007 metais*, 2008, p. 363–365). 2017 m. M. Jurgauskaitė vykdė žvalgomuosius tyrimus teritorijoje tarp Didžiojo Vandens, Mėsininkų, Sukilėlių, Tomo gatvių ir ištyrė 9 šurfus (22 m^2). Tyrimų metu aptiktas XVIII–XX a. kultūrinis sluoksnis su XIX–XX a. pastatų fragmentais (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 324–327). A. Milius 2017 m. pradėjo detaliuosius tyrimus sklypuose Tomo g. 2A, 2B ir 6, kuriuose atidengti 3 plotai (605 m^2), visiškai iki įžemio ištirtas 289 m^2 plotas. Tyrimų metu aptikta gyvenamųjų ir ūkinės paskirties pastatų fragmentų, grindinių, šulinių, ūkinių dėžių, medinių tvorų elementų bei XVII–XX a. archeologinių radinių (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 334–339). 2018–2019 m. J. Sadauskas atliko žvalgomuosius tyrimus Sukilėlių, Daržų bei Aukštojoje gatvėse. Šurfuose (6 m^2) fiksuotas iki 1,8 m storio XVII–XX a. kultūrinis sluoksnis (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 277–280). 2019 m. S. Sprindys vykdė žvalgomuosius tyrimus skverelyje ties Daržų ir Sukilėlių gatvės sankryža. Šurfe fiksuotas XVII–XX a. kultūrinis sluoksnis su XIX a. pabaigos – XX a. pradžios datuojamo užstatymo liekanomis (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 277–280). 2020 m. T. Ivanauskas žvalgė teritoriją tarp Aukštosios, Mėsininkų, Sukilėlių ir Tomo gatvių. Elektros kabelio 406,5 m ilgio trasos vietoje fiksuotas XIX–XX a. sluoksnis su to paties laikotarpio radiniais ir pavieniais XVII–XVIII a. dirbiniais (*ATL 2020 metais*, 2021, p. 670). 2020–2021 m. T. Ivanauskas vykdė detaliuosius tyrimus sklypuose Tomo g. 2A, 2B ir 6 (žr. p. 337–343).

Perkasoje 11 fiksuotas XVIII–XIX a. kultūrinis sluoksnis, kuris glūdi nuo 1,1 m iki projektinio 2,7 m gylio nuo žemės paviršiaus. Perkasoje 12 kultūrinis sluoksnis fiksuotas nuo

3 pav. Perkasos 25 PR pjūvis su aptiktu medinio tiltelio ar krantinės tvirtinimo fragmentu. T. Ivanausko nuotr.

Fig. 3. The SE cross-section of Trench 25 with a wooden bridge or quay fragment visible.

80 cm gylio ir tęsėsi iki projektinio 2,5 m gylio. Perkasose 13–15 nuo 1–1,2 m gylio aptiktas XVII–XIX a. kultūrinis sluoksnis, kuris tęsėsi iki projektinio perkasų gylio – 2,5–2,8 m.

Perkasos 16 PR dalyje 1–1,1 m gylyje atidengtas kalkių skiediniu rištas 2,85 m ilgio, iki 42 cm aukščio raudonų plytų mūro fragmentas, datuojamas XIX a. pabaiga – XX a. pradžia. Žemiau pamato apačios aptiktas XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis, kuris tęsėsi iki projektinio 3 m gylio. Perkasoje 1,5 m gylyje aptikta bronzinė 5 centų Napoleono III moneta, datuojama 1863 m. (2: 1 pav.), 2,2 m gylyje rasta paauksuota saga su užrašu „TREBLE GILT“, datuojama XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia (2: 2 pav.).

Perkasoje 17 nuo 1,5 m iki projektinio 2,5 m gylio fiksuotas XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis. Tokia pati situacija fiksuota ir perkasoje 18, tik tarp XVII–XVIII a. radinių aptikta ir XVI a. pabaigai bei XIX a. pradžiai būdingų dirbinių. XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis fiksuotas ir perkasose 19–21, su Klaipėdos senamiesčiui būdingais archeologiniais radiniais – buitinės keramikos šukėmis ir koklių fragmentais.

Perkasoje 22 aptikti du ypatieji radiniai – 2,2 m gylyje rastas paauksuotas (auksinis?) dirbinys – diržo sagtis (?) (2: 3 pav.) bei paauksuota žalvarinė (auksinė?) sagtis (2: 4 pav.). Šie dirbiniai pagal kitus buitinės keramikos ir koklių fragmentus datuojami XVII–XVIII a.

Perkasose 25–27 nuo 1 m gylio tirtas XVII–XVIII a. datuojamas kultūrinis sluoksnis. Perkasoje 25 ties PR sienele aptikti vertikaliai įleisti 2 mediniai rąstai: vienas tašytas, stačiakampio formos, apie 85x25 cm dydžio, kitas tašytas, suapvalintas, apie 55x15 cm dydžio. Perkasos PV sienelėje fiksuoti 2 horizontaliai sudėti rąstai: vienas trapecijos formos tašytas, kitas ovalus tašytas. Ši medinė konstrukcija, fiksuota 1,4–1,5 m gylyje, tikėtina, susijusi su anksčiau šioje vietoje buvusiu medinio tiltelio ar krantinės fragmentu (3 pav.).

Perkasoje 28 1,35 m gylyje aptiktas XVII a. plokščiasis koklis, dekoruotas augaline kompozicija (4 pav.). Nuo 1,5 m gylio fiksuotas tamsiai rudos žemės sluoksnis su gausiais archeologiniais radiniais, beveik išimtinai tik XVII a. koklių fragmentais.

0 5 cm

4 pav. XVII a. koklis, puoštas vaza su augaline kompozicija, rastas perkasoje 28. T. Ivanausko nuotr.

Fig. 4. The 17th-century stove tile decorated with a vase and floral composition that was discovered in Trench 28.

0 3 cm

5 pav. Puodyninio koklio, datuojamo XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia, fragmentas. T. Ivanausko nuotr.

Fig. 5. Part of a late 16th – early 17th-century 'pot-shaped' stove tile (Topfkachel).

Perkasose 29–31 po supiltiniais gatvės sluoksniais fiksuotas XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis, kuriame aptikta ir pavienių XVI–XVII a. datuojamų dirbinių. Vienas iš jų, puodyninio koklio fragmentas, dekoruotas rozete, datuojamas XVI a. viduriu – XVII a. pradžia (5 pav.). Perkasose 34 ir 35 nuo 50 cm iki 1 m projektinio gylio fiksuotas kultūrinis sluoksnis su XVII–XIX a. archeologiniais radiniais. Perkasose 32 ir 36–39 aptikti tik XIX–XX a. sluoksniai be informatyvių archeologinių radinių, o perkasose 11 ir 23 fiksuoti ankstesnių žemės kasimo darbų metu suardyti sluoksniai, kuriuose archeologinių radinių neaptikta.

Perkasoje 40 fiksuotos ankstesnio pastato pamatų liekanos – 3 mūro fragmentai (6 pav.). Apie 30–90 cm aukščio pamatai tęsėsi už perkasos ribų. Virš dalies pamato buvo užlietas betono sluoksnis, o po juo apie 6 cm aukščio cementinių plytelių liekanos. Fragmentų apačioje naudoti akmenys, dalyje pamato, jo viršuje – antrinio naudojimo raudonos plytos (31x?x6,5; ?x14x7; ?x14x7 cm dydžio). Jos rištos kalkių skiediniu, tarpai tarp akmenų užpildyti smėliu. Šalia pamatų rasta tik XX a. dirbinių. Remiantis istoriniais ir kartografiniais duomenimis, šioje teritorijoje pastatai imti statyti po 1870 m., o 1903 m. plane užfiksuotas pastatais užstatytas kvartalas tarp Sukilėlių, Daržų ir buvusios Skutėjų gatvių. Šiuo laikotarpiu palei Sukilėlių gatvės ribą stovėjo 3 aukštų galbūt mūrinis, tinkuotas medinis arba mišrios sandaros pastatas, kurio pirmame aukšte XX a. I pusėje buvo baldų parduotuvė ir kitos įstaigos. Pastatas apgriautas II Pasaulinio karo metu ir galutinai nugriautas pirmaisiais pokario metais.

Atlikus detaliuosius tyrimus, iš viso inventorintas 721 archeologinis radinys, datuojamas XVI a. pabaiga – XIX a. pradžia, didžioji dalis – XVII–XVIII a. Taip pat fiksuotos 2 pastatų, datuojamų XIX a. pabaiga – XX a. pradžia, liekanos.

Plots on Aukštoji Street and in the vicinity of Daržų St. 18, Sukilėlių St. 15, and Tomo St. 2A, 2B, and 6

In 2021, an excavation was conducted in Klaipeda Old Town at the site of planned utility lines caused by the need to remove the existing lines at Tomo St. 2A, 2B, and 6 due to construction work. 28 trenches were excavated to a planned depth of 2.5–2.7 m and 3 m and 31 utility trenches (1–2 m wide and 3–28.5 m long, a total of 325.68 m^2) were surveyed (Fig. 1).

Most of the excavated trenches yielded a 17th–19th-century cultural layer; at a depth of 1–1.1 m in Trench 16, part of a late 19th – early 20th-century red brick foundation (2.85 m long

and up to 0.42 m high); and Trenches 16 and 22, a 1863 Napoleon III bronze 5 centimes coin, a gilded button with the inscription: TREBLE GILT, an ornate gilded (?) (possibly gold) belt buckle (?), and a gilded (?) brass (possibly gold) buckle (Fig. 2).

At a depth of 1.4–1.5 m, Trench 25 yielded 2 vertical and 2 horizontal wooden beams (roughly 85x25 cm and 65x15 cm) probably connected with a previous wooden bridge or quay (Fig. 3); at a depth of 1.35 m, in the SW section of Trench 28, a 17th-century stove tile decorated with a vase and floral composition (Figs. 4–5); and Trench 40, part of a late 19th – early 20th-century building foundation.

Tomas Ivanauskas

Tomo gatvė 2A, 2B ir 6

2020 m. lapkritį – gruodžio pradžioje ir 2021 m. kovo–lapkričio mėnesiais vyko detalieji tyrimai Klaipėdoje, Tomo g. 2A, 2B ir 6 sklypuose projektuojamo viešbučio vietoje. Sklypų istorinius tyrimus atliko K. Demereckas, istorinių duomenų analizę papildė architektūrinių tyrimų autorės V. Veževičienė, D. Saulytienė, V. Pilkauskienė ir I. Liaudanskaitė (VšĮ Architektūros tyrimų centras).

Sklypai patenka į Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 27077) ir Klaipėdos senamiesčio (UK 16075) P dalies teritoriją neužstatytoje senamiesčio dalyje, ribojamoje Tomo, Mėsininkų ir Didžiojo Vandens gatvių. 2020 m. baigta tirti dar 2017 m. pradėta perkasa 1 (216 m² plotas), 2021 m. baigta perkasa 3B (145 m²), taip pat tirtas likęs sklypų plotas. Visiškai ištirtas 989 m² plotas, padalintas į 5 perkasas. Teritorijos ŠV dalyje, palei Tomo gatvę tirtas, tačiau aptikus ankstesnį užstatymą ir tebeveikusių

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – 2017 m. iki įžemio ištirtos perkasos; 2 – 2020 m. iki įžemio baigta tirti 2017 m. perkasa; 3 – 2021 m. iki įžemio baigta tirti 2017 m. perkasa; 4 – 2021 m. iki įžemio ištirtos perkasos; 5 – 2021 m. iki įžemio nebaigtos tirti perkasos; 6 – 2021 m. iki įžemio ištirtos kontrolinės juostos; 7 – likęs netirtas plotas. T. Ivanausko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – 2017 trenches excavated down to sterile soil; 2 – the 2017 trench excavated down to sterile soil in 2020; 3 – the 2017 trench excavated down to sterile soil in 2021; 4 – trenches excavated down to sterile soil in 2021; 5 – 2017 trenches not excavated down to sterile soil in 2021; 6 – baulks excavated down to sterile soil in 2021; 7 – unexcavated areas.

inžinerinių tinklų, iki įžemio neištirtas 375 m² plotas (padalintas į 3 perkasas) (1 pav.).

Remiantis ankstyviausia XVII a. Klaipėdos miesto kartografine medžiaga, manoma, kad šio kvartalo užuomazgos pateko į dviejų Danės upių senvagių supamos Memelburgo salos P pakraštį ir ribojosi su senąja upės vaga. Palyginus su kitais senamiestyje buvusiais kvartalais, šis buvo mažesnis, greičiausiai dėl natūralių gamtinių priežasčių – drėgnos teritorijos, besiribojančios su pilies gynybiniais įrenginiais (grioviais). Dėl to kvartalas pradėtas formuoti vėliau nei kiti senamiesčio kvartalai, išsidėstę sausesnėse vietose, toliau nuo gynybinių pilies